

Η χειρουργική στο Βυζάντιο

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Η ιατρική σχολή, στα αριστερά ο γιατρός παρατηρώντας τα ούρα και μεταξύ τους άρρωστος δύο μαθητές με καπέλα

Μεγάλη είναι η συνεισφορά του Βυζαντίου και στη χειρουργική. Εκτός από την εφεύρεση άνω των 200 ειδών χειρουργικών εργαλείων περιγράφονται χειρουργικές επεμβάσεις που δείχνουν τις δεξιότητες των Βυζαντινών χειρουργών.

Το αποκορύφωμα χειρουργικής τέχνης επιβεβαιώνεται με τη χειρουργική επέμβαση που πραγματοποιήθηκε για το διαχωρισμό δύο «αρρένων συμφυών παιδων» κατά τη διάρκεια της Βασιλείας του Κωνσταντίνου Ζ΄ του Πορφυρογέννητου (913-959 μΧ.). Αποτελεί την πρώτη ιστορικά καταγεγραμμένη, χειρουργική προσπάθεια διαχωρισμού σιαμαίων διδύμων. Ο μεγάλος αριθμός των ιστορικών και των χρονογράφων εκείνης της εποχής που αναφέρουν το γεγονός, μαρτυρά τη σπανιότητα αλλά και την παραδοξότητα του γεγονότος τούτου.

Ο Ιωάννης Σκυλίτζης, Ιστορικός και Χρονογράφος του 11^{ου} αιώνα, στο έργο του «Σύνοψις Ιστοριών» μας παρέχει σύντομη και λιτή αναφορά του περιστατικού

διαχωρισμού από έμπειρους Βυζαντινούς Χειρουργούς (για την ακρίβεια « οι εμπειρότεροι των ιατρών» όπως χαρακτηριστικά λέει και το αρχαίο κείμενο).

Σύμφωνα λοιπόν με τη διήγηση ήλθαν από την Αρμενία στη Βασιλεύουσα δύο συμφυείς άρρενες παίδες, οι οποίοι ήταν συνενωμένοι σε όλα τα μέρη του σώματος τους από τον ομφαλό μέχρι το υπογάστριο έχοντας θέση αντικριστών προσώπων: « συμπεφυκότες από του στόματος της γαστρός μέχρι των υπό γαστέρα». Πρόκειται για μια σπάνια περίπτωση σιαμαίας γέννησης την οποία σύμφωνα με τη Γενική Παθολογία εντάσσουμε στην κατηγορία των ομφαλοπαγών σιαμαίων διδύμων. Οι δίδυμοι παίδες παρέμειναν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην Κωνσταντινούπολη αποτελώντας εξάισιο θέαμα για τους πολίτες της πόλεως, που πλήρωναν σημαντικά χρηματικά ποσά για να τους δουν και να τους θαυμάσουν, « υπό πάντων ως εξάισιον τέρας εθαυμάζοντο».

Μικρογραφικός διάκοσμος από το εικονογραφημένο χειρόγραφο της Ιστορίας του Ιωάννου Σκυλίτζη.

Στις δύο εικόνες απεικονίζεται η είσοδος των συμφυών διδύμων παιδων στην Κωνσταντινούπολη και διακρίνουμε το πλήθος που έσπευσε να τους συναντήσει στα τείχη της πόλεως.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι στα Μεσαιωνικά χρόνια όσα άτομα έφεραν απο-κρουστικές δυσμορφίες και κάθε είδους παραμορφώσεις έπεφταν θύματα επιτηδειών ανθρώπων, που τους εκμεταλλεύονταν και τους εξέθεταν δημόσια για τον προσω-πικό τους πλουτισμό.

Εν τω μεταξύ πέθανε ο ένας εκ των δύο σιαμαίων διδύμων γι'αυτο εκλήθησαν οι εμπειρότεροι χειρουργοί να προχωρήσουν στην αφαίρεση του νεκρού τμήματος με την ελπίδα ότι ο δεύτερος σιαμαίος θα επιβίωνε από τη δύσκολη αυτή εγχείρηση, «επειράθησαν το νεκρωθέν αποτεμείν μέρος ελπίδι του το έτερον ζήσεσθα». Ενώ όμως ο διαχωρισμός των δύο σιαμαίων έγινε από τους ιατρούς επιτυχώς, ωστόσο ο δεύτερος σιαμαίος πέθανε τρεις μέρες μετά την εγχείρηση, «τρεις ημέρας επιβιούς ετελεύτησεν». Η πραγματοποίηση της συγκεκριμένης χειρουργικής επέμβασης τον 10^ο αιώνα. πιστοποιεί το υψηλό επίπεδο της Βυζαντινής Χειρουργικής, αφού ακόμα και σήμερα πραγματοποιείται σε λίγα ανά τον κόσμο εξειδικευμένα νοσοκομεία, είναι πολύωρη και απαιτεί τη συνεργασία ιατρών διαφόρων ειδικοτήτων.

Πρόσφατες έρευνες επισημαίνουν ότι, κυρίως οι πλούσιοι, πήγαιναν στα νοσοκομεία και σε ιδιώτες γιατρούς, ενώ ο φτωχός πληθυσμός, κατέφευγε στις εκκλησίες των Αγίων που φημίζονταν για τις θεραπευτικές τους ικανότητες με την ελπίδα ότι θα γινόταν κάποιο θαύμα.

Οι θεραπευτές Άγιοι κατείχαν σημαντική θέση στον λαϊκό ιατρικό τομέα και συνήθως οι γυναίκες κατέφευγαν σε Άγιες γυναίκες για τη θεραπεία προβλημάτων συσχετισμένων με την ιδιαιτερότητα του φύλου τους. Για παράδειγμα, οι γυναίκες που είχαν πρόβλημα με τη «ροή του αίματος», απευθύνονταν για θεραπεία στην Αγία Ελισάβετ τη Θαυματουργό.

Παράλληλα, τα θαύματα αφθονούσαν: θεραπευτές άγιοι απεικονίζονται στη βυζαντινή εικονογραφία ενώ πραγματοποιούνται προσκυνήματα στους θεραπευτικούς ιερούς χώρους τους. Πασίγνωστοι έγιναν οι αδελφοί ιατροί Κοσμάς και Δαμιανός με την προσωνύμια Άγιοι Ανάργυροι και ως οι άγιοι των ιατρών,

Εικόνες γιατρών και ασθενών που θα μπορούσαν να μας δώσουν μια εντύπωση του κόσμου αυτών των μεσαιωνικών νοσοκομείων είναι πραγματικά σπάνιες. Κάποιος πρέπει να βασιστεί στις θεραπευτικές σκηνές στα ευαγγέλια ή τις τοιχογραφίες στις εκκλησίες.

Στην Καινή Διαθήκη συναντούμε πολλές σκηνές ίασεως ως θαύματα από τον Κύριο. Στη βυζαντινή εικονογραφία, στη πάροδο του χρόνου, υπάρχουν πολλά δείγματα που αναπαριστούν τις αντίστοιχες σκηνές ίασεως τα οποία αποτυπώνονται με ορισμένες διαφορές ανα περιόδους στις βυζαντινές εικόνες, ανάλογα με την ιατρική γνώση της εποχής. Συνδυάζοντας τα κειμενικά στοιχεία που μπορούμε να αντλήσουμε από τα αντίστοιχα χωρία καθώς επίσης και τα εικονικά δεδομένα προσδιορίζουμε τις ιατρικές γνώσεις στη βυζαντινή εποχή.

Με την πρώτη ματιά αυτές οι θεραπευτικές σκηνές απεικονίζουν ακριβώς το βιβλικό κείμενο. Δεν είναι σημαντικό από ποια ασθένεια πάσχει ο ασθενής και ακόμη πιο ασήμαντο ο λόγος για αυτή. Ωστόσο, είναι θεμιτό για εμάς να κρίνουμε, με τις ιατρικές γνώσεις μας, αν ο ζωγράφος έχει εικονογραφήσει την ασθένεια που ορίζεται στην Αγία Γραφή. Θα μπορούσε μόνο να εικονογραφήσει ό,τι ο ίδιος γνώριζε και τι ήταν γνωστό στην εποχή του.

Παρατήρηση: Το παρόν δημοσίευμα αποτελεί τμήμα του άρθρου: «Βυζαντινή ιατρική, γέφυρα από την αρχαία Ελληνική ιατρική τέχνη στη ιατρική του 18^{ου} αιώνα» του Δρ. Ζαχαρία Ζαχαρίου, Καθηγητή Χειρουργικής Παιδών και Κοσμήτορα & Διευθυντή Σπουδών Φάσης, Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Κύπρου